

TŘETÍ HODNOTÍCÍ KONFERENCE K ÚMLUVĚ O ZÁKAZU A LIKVIDACI BIOLOGICKÝCH ZBRANÍ

V době od 9. do 27. 9. 1991 proběhla v Ženevě již 3. hodnotící konference k Úmluvě o zákazu a likvidaci biologických, bakteriologických (toxinových) zbraní. Účastnilo se jí 60 ze 118 členských států. Konferenci zahájil náměstek gen. sekretáře OSN Akashi a předsedou konference byl zvolen představitel Argentiny. Mezi místopředsedy a členy byra figurovala i ČSFR, zastoupená vedoucím delegace - velvyslancem dr. ing. J. Králíkem. Výsledky této konference se dají shrnout do několika závěrů, z nichž pro zdravotnickou službu jsou nejdůležitější opatření k posílení důvěry. Jedná se v podstatě o kontrolní opatření na dobrovolné bázi, která byla již započata na 2. hodnotící konferenci v r. 1987 a zahrnovala informace a údaje o určitých typech výzkumných biologických laboratoří, o hromadném výskytu neobvyklých epidemických chorob, o výměně vědců a publikací v této oblasti. Je nutné ovšem konstatovat, že od tohoto roku tyto informace pravidelně sekretariátu OSN poskytovala pouze 1/4 členských států. ČSFR tyto informace dodávala pravidelně každý rok.

Třetí hodnotící konference tato opatření ke zvýšení důvěry ještě prohloubila. Je nutné uvést, že na jedné straně tato opatření plní svoji funkci, tj. přispívají k upevnění mechanismů zmíněné Úmluvy, avšak na druhé straně tato výměna může vést i ke zneužití, ať již z hlediska porušování Úmluvy nebo z komerčních důvodů. Opatření k posílení důvěry (Confidence Building Measures, CBM) byly rozděleny do následujících oblastí:

- oznámení, zda není potřeba deklarovat nic nebo nic nového

- CBM "A": část 1: výměna dat o výzkumných centrech a laboratořích - jedná se o specifikaci laboratoří s úrovní ochrany BL 4 podobně jako v minulých letech, avšak rozšířen o zdroje financování specificky ke vztahu k MNO.

- část 2: výměna informací o národních biologických obranných výzkumných a vývojových programech. Týká se zejména MNO a měla by zahrnovat důvody a výsledky výzkumu a vývoje při studiu profylaxe, patogenity a virulence, diagnostické techniky, léčby, fyzikální ochrany, dekontaminace, výzkum toxinů a další podobné programy. Současně by měla být uvedena organizační struktura,

financování a informace o všech zařízeních, kde je tento výzkum či vývoj prováděn, včetně informací, jako je např. kromě lokalizace atd. i výměra laboratoří s úrovní ochrany od BL 2 až po BL 4, celkový počet zaměstnanců s kategorií na civilní, vojenské, vědecké, technické, inženýrské atd. (i administrativní a pomocné), publikační zvyklosti včetně seznamu dostupných publikací a zpráv. Informace by se týkaly jak vojenských, tak civilních ústavů.

- CBM "B": výměna informací o výskytu neobvyklých onemocnění a podobných událostí zapříčiněných toxiny. Vzhledem k tomu, že někdy je obtížné definovat termín neobvyklý, je třeba se držet standardu WHO a při výskytu dodat i odpovědi na otázky uvedené v předepsaném formuláři (tj. doba zachycení, lokalizace, pravděpodobná příčina, symptomy, odlišnosti od normálního průběhu, množství případů, exitů, opatření atd.).

- CBM "C": podpora publikování výsledků v oblasti biologického výzkumu v obecně dostupných informačních zdrojích. Zde se předpokládá maximální otevřenost, dokonce i v oblastech (i když zde formulováno podmíněně), které by mohly mít komerční dopady. Tato oblast je současně i možné pole pro spolupráci právě na základě znalosti těchto informací i v jiných státech.

- CBM "D": aktivní podpora kontaktů pracovníků v oblasti biologických programů mírového zaměření, mj. v rámci kongresů, stáží, seminářů atd.

- CBM "E": oznámení o legislativě, regulacích exportu či importu a dalších opatřeních týkajících se pohybu či manipulace s materiálem v rámci Úmluvy. Zde je poměrně dobrá zkušenost s regulací či právní úpravou exportu/importu toxických látek či prekurzorů k výrobě chemických zbraní, avšak právní úprava zejména v exportu/importu biologických agens není v ČSFR dostatečně (pokud vůbec) řešena.

- CBM "F": oznámení minulých aktivit, které stát realizoval od 1. 1. 1946 v oblasti biologických výzkumných či vývojových programů (ať již ve smyslu ofenzivním či defenzivním). Tento článek navozuje určité pochybnosti, protože biologické výzkumné programy některých států v minulosti zahrnovaly značně nebezpečné aktivity. Pokud bude správně plněn, státy budou nuceny odkrýt své

úmysly z minulosti připravovat se/být připraven na použití biologických zbraní.

- CBM "G": oznámení o závodech vyrábějících vakcíny (očkovací látky) k humánnímu použití. V tomto směru by se oznamování armády v podstatě netýkalo. Vakcinační program v ČSFR je dostatečně známý a v tomto směru by neměly vzniknout problémy.

Tyto informace by měly být v rámci republiky shromažďovány centrálně a cestou FMZV odesílány každý rok do 15. 4. do OSN v New Yorku.

Dalším závěrem konference bylo přijetí mandátu na vytvoření Ad hoc skupiny vládních expertů pro posouzení vědeckých a technických aspektů aplikace kontroly zmíněné Úmluvy. První zasedání této skupiny by mělo být v Ženevě od 30. 3. do 10. 4. 1992 a skupina by měla svoji činnost ukončit nejpozději koncem roku 1993. Měla by posoudit opatření, která by mohla být použitelná při kontrole plnění Úmluvy, a to zejména z hlediska následujících kritérií:

- síla či slabost kontrolních opatření, množství a kvalita poskytovaných, resp. neposkytovaných informací,
- schopnost rozlišit mezi činnostmi zakázanými a povolenými Úmluvou
- schopnost řešit nesrovnalosti vzniklé při plnění Úmluvy
- požadavky na technologii, materiál, personál a přístrojové vybavení

- právní, finanční, bezpečnostní a organizační důsledky
- dopad na výzkum, vědeckou spolupráci, vývoj v průmyslové oblasti a ostatní Úmluvou dovolené činnosti, dále pak dopad na úseku utajování komerčně důvěrných informací.

Výsledkem činnosti by mělo být vypracování zprávy, v žádném případě tato skupina nebude zpracovávat protokol k provádění kontrolních opatření. Pokud by většina států o to požádala, mohla by se svolat zvláštní konference k posouzení této zprávy. Předsedou této skupiny byl zvolen velvyslanec Maďarska, T. Tóth.

Pokud celou konferenci budeme hodnotit, je možné konstatovat, že proběhla v pracovním duchu bez větších problémů, i když samozřejmě různé sporné otázky bylo nutno řešit. Čs. delegace se aktivně na jednání konference podílela a některé z jejích návrhů byly zapracovány do závěrečné deklarace. Pokud by státy plnily zejména opatření ke zvýšení důvěry, bylo by to významným přínosem k upevnění autority tohoto dokumentu, který jako první v historii nejen zakazuje použití, ale zavazuje i k likvidaci tohoto druhu zbraní hromadného ničení. Je možné jen očekávat, že - tak jak 3. hodnotící konference vyzvala - i Úmluva k zákazu chemických zbraní bude uzavřena co nejdříve.

J. Bajgar, V. Gašpar